

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО ВНЕСКУ НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто сутність єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначені ставки, відповідальність платників внеску у разі недотримання правил чинного законодавства, проаналізовано переваги та недоліки впровадження такого внеску в Україні, а також наведено приклад реформування соціального страхування в інших країнах. Автором зведено у таблицю розміри єдиного соціального внеску залежно від його платників.

Ключові слова: єдиний соціальний внесок, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Пенсійний фонд України.

Соціальне страхування — це важлива складова частина соціального захисту населення, центром якого є людина та її потреби, якість задоволення яких впливає на соціально-економічний розвиток держави. Так створюються умови для відтворення робочої сили та захисту громадян у разі настання певних страхових випадків: втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, нещасного випадку на виробництві, вагітності та пологів тощо [6].

1 січня 2011 року набрав чинності Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". У зв'язку з цим нововведенням виникла необхідність висвітлення порядку нарахування, утримання та розподілу єдиного соціального внеску.

Теоретичні та практичні аспекти соціального страхування відображені у наукових працях Н. М. Внукової, Ю. С. Конопліна, Н. В. Кузьминчук, С. І. Юрія та багатьох інших [6, 7, 9]. Вагомий внесок у дослідження єдиного соціального внеску зробили О. М. Бондаренко, С. В. Бортнік, А. П. Зубченко, М. І. Карлін, Д. А. Ковалевич, О. О. Костриця, О. І. Шуляк та інші [10- 14].

Метою статті є дослідити запровадження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні, його позитивні та негативні сторони.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [1].

Формування системи збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування передбачає визначення: принципів збору та обліку єдиного соціального внеску; платників єдиного соціального внеску; порядку нарахування, обчислення і сплати єдиного соціального внеску;

уповноваженого органу та його повноважень; порядку ведення державного реєстру соціального страхування та використання його даних; установи, що забезпечує розрахункове обслуговування повноваженого органу в частині проведення операцій із страховими коштами [8].

До 1 січня 2011 року страхові внески сплачувалися до чотирьох фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування: Пенсійного фонду, фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань і фонду соціального страхування на випадок безробіття. Згідно з новим законом єдиний внесок сплачується лише до Пенсійного фонду України.

Відповідно до нововведень Пенсійний фонд консолідує спільні для всіх фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування функції: облік платників єдиного внеску, збір та облік страхових коштів, контроль за нарахуванням та сплатою єдиного внеску, подання звітності з єдиного внеску. Разом з тим, перелічені вище фонди продовжують свою діяльність та не підлягають розформуванню. До кола їх обов'язків, як і раніше, належить цільове використання коштів у межах своїх повноважень та проведення у зв'язку з цим перевірок страховальників.

Єдиний соціальний внесок утримується із заробітної плати працівників у розмірі 3,6%; з винагород за договорами за виконані роботи, надані послуги – 2,6%; з допомоги по тимчасовій втраті працездатності – 2%; із заробітної плати державних службовців і науковців утримується 6,1%. Нарухування єдиного соціального внеску для роботодавців становлять від 36,76% до 49,7% залежно від класу професійного ризику виробництва, а для допомоги з тимчасової втрати працездатності - 33,2%. Бюджетні установи і організації сплачують єдиний внесок у розмірі 36,3% від фонду оплати праці.

Фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності (крім тих, які обрали спрощену систему оподаткування) та особи, які забезпечують себе роботою самостійно – займаються незалежною

професійною діяльністю (науковою, літературною, артистичною, художньою, освітньою або викладацькою, а також медичною, юридичною практикою, в тому числі адвокатською, нотаріальною діяльністю, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність) та отримують дохід безпосередньо від цієї діяльності, сплачують єдиний внесок у розмірі 34,7 % суми доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб.

У разі бажання цих осіб брати участь у: загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, розмір єдиного внеску становить 36,6 %; загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, – 36,21 %; в усіх видах загальнообов'язкового державного соціального страхування – 38,11 % [1].

Суб'єкти підприємницької діяльності, які обрали спрощену систему оподаткування (єдиний або фіксований податок), нараховують та сплачують єдиний внесок за себе та членів своїх сімей, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності, у розмірі 34,7% від мінімальної зарплати (табл. 1).

Варто зазначити, що розміри внесків не є остаточними, оскільки, як визначено у п. 28 ст. 8 Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», пропозиції щодо змін розміру єдиного внеску вносяться Кабінетом Міністрів України одночасно з проектом закону про Державний бюджет України на наступний рік.

Нарахування єдиного внеску здійснюється в межах максимальної величини, на яку нараховується єдиний внесок, що дорівнює сімнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом [3].

Також з 01.01.2011 р. набрали чинності «Порядок взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Положення про Державний реєстр загальнообов'язкового державного страхування» [2; 5].

Взяття на облік страхувальників здійснюється за його місцезнаходженням на підставі відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором. Облік платників здійснюють місцеві органи ПФУ. Фонд соціального страхування від нещасних випадків подає в Пенсійний фонд інформацію про віднесення кожного конкретного платника єдиного внеску до складу професійного ризику виробництва.

Єдиний соціальний внесок перераховується на рахунки Пенсійного фонду, які відкриті в органах Державного казначейства [11].

Всі страхувальники складають та подають звіт щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в органи Пенсійного фонду України [4].

Платники єдиного внеску зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за відповідний базовий звітний період, яким є календарний місяць, не пізніше

20 числа місяця, що настає за базовим звітним періодом.

За порушення норм законодавства про єдиний внесок до платників-порушників застосовуються фінансові санкції (штрафи та пеня):

- ухилення від взяття на облік або несвоєчасного подання заяви про взяття на облік платниками єдиного внеску – штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- несплата (неперерахування) або несвоєчасна сплата (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску – штраф у розмірі 10% своєчасно не сплачених сум;
- донарахування територіальним органом Пенсійного фонду або платником своєчасно не нарахованого єдиного внеску – штраф у розмірі 5% зазначеної суми за кожний повний або неповний базовий звітний період, за який донараховано таку суму, але не більш як 50% суми донарахованого єдиного внеску;
- неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності – штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- неналежне ведення бухгалтерської документації, на підставі якої нараховується єдиний внесок, - штраф у розмірі від 8 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- несплата, неповна сплата або несвоєчасна сплата єдиного внеску одночасно з видачею сум виплат, на які нараховується єдиний внесок, - штраф у розмірі 10% несплачених або несвоєчасно сплачених сум [1].

До 1 січня 2011 року підприємству, щоб почати свою діяльність, необхідно було пройти державну реєстрацію, реєстрацію в органах податкової інспекції та зареєструватися в чотирьох фондах соціального страхування, а з набуттям чинності Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» потрібно лише зареєструватися в органах Пенсійного фонду як платник єдиного соціального внеску [10].

Окрім того, позитивною стороною введення єдиного соціального внеску є те, що зменшилась кількість документів, що свідчили про перерахування страхових внесків у державні цільові фонди, покращився документообіг. Для визначення страхового стажу використовується категорія мінімального страхового внеску, яка передбачає використання не лише періоду сплати внесків, а й їхнього розміру. Єдина база платників внеску дасть змогу швидше виявляти порушників, зокрема тих, хто платити внески не до всіх фондів або не в повному обсязі.

Для України введення єдиного соціального внеску – це перший, за декілька років, крок у системі реформування державного соціального страхування. Однак, як показує практика інших країн, деякі перетворення у цій сфері так і не досягли очікуваного результату, зокрема у Російській Федерації, де впродовж декількох років діяв єдиний соціальний податок. За період дії цього податку, в якому були об'єднані страхові внески за усіма видами соціального страхування, значно зріс дефіцит Пенсійного фонду. У зв'язку з цим уряд Росії, затверджуючи Концепцію довгострокового соціально-економічного розвитку

Таблиця 1. Розміри єдиного соціального внеску в Україні

№ з/п	Платники єдиного внеску	База нарахування	Ставка внеску
1.	Суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності	Фактичні витрати на оплату праці працівників	від 36,76% до 49,7% залежно від класу професійного ризику виробництва
2.	Фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують працю найманих працівників	Оподатковуваний дохід (прибуток)	
3.	Фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які не використовують працю найманих працівників	Оподатковуваний дохід (прибуток)	34,7%
4.	Бюджетні установи	Фактичні витрати на оплату праці працівників	36,3% не залежно від класу професійного ризику
5.	Підприємства, установи та організації, де працюють інваліди	Фактичні витрати на оплату праці працівників	8,41% від нарахованої заробітної плати працівників-інвалідів
6.	Підприємства та організації громадських організацій інвалідів, у яких кількість інвалідів становить не менш як 50 % загальної чисельності працівників, і фонд оплати праці таких інвалідів становить не менше 25 % суми витрат на оплату праці	Фактичні витрати на оплату праці працівників	5,5 % від нарахованої заробітної плати працівників-інвалідів
7.	Підприємства та організації всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС, в яких кількість інвалідів становить не менш як 50 % загальної чисельності працівників, і фонд оплати праці інвалідів становить не менше 25 %	Фактичні витрати на оплату праці працівників	5,3 %
8.	Фізичні особи, які працюють на умовах трудового договору	Сукупний оподатковуваний дохід (в межах максимальної величини бази нарахування єдиного внеску)	3,6%
9.	Фізичні особи, які виконують роботи (послуги) згідно з цивільно-правовими договорами		2,6%
10.	Наймани працівники - інваліди, які працюють на підприємствах УТОГ, УТОС		2,85%
11.	Фізичні особи, які працюють на посадах, робота на яких зараховується до стажу, який дає право на отримання пенсії відповідно до законів України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року 3723-ХІІ, «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року № 1789-ХІІ, «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23 вересня 1997 року № 540/97-ВР, «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року № 1977-ХІІ, «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року № 2790-ХІІ, «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-ХІV, «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року № 2493-ІІІ, Митного кодексу України, Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 13 жовтня 1995 року № 379/95-ВР		6,1 %

Росії до 2020 року, прийняв рішення з 1 січня 2010 року ліквідувати єдиний соціальний податок [10].

Отже, введення єдиного соціального внеску значно спрощує для роботодавців та підприємців систему адміністрування щодо нарахування та сплати внесків на соціальне страхування. Проте, необхідно врахувати негативний досвід Російської Федерації щодо введення єдиного внеску. Зокрема слід звернути увагу на умови нарахування та сплати внеску для підприємців на спрощеній системі оподаткування, оскільки чинні ставки для них є надто великими, що значно ускладнює подальше функціонування малого бізнесу в Україні.

Список літератури

1. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : закон України від 08.07.2010 р. №2464-VI.
2. Порядок взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: постанова правління ПФУ № 27.09.2010р. – №21-6.
3. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова правління ПФУ затверджена від 27.09.2010р. № 21 – 5.
4. Порядок формування та подання страховальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова правління ПФУ затверджено від 8.10.2010 р. № 22 – 2.
5. Положення про Державний реєстр загальнообов'язкового державного страхування: Постанова Правління ПФУ затверджена від 08.10.2010 р. № 22 – 1.
6. Юрій С. І. Соціальне страхування: підручник. / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. – К.: Кондор. – 2009.
7. Внукова Н. М. Соціальне страхування : навчальний посібник / Н. М. Внукова. – К. : Центр учбової літератури, 2009 – 412 с.
8. Карамішев Д. Соціальне страхування як механізм реалізації соціальної політики держави / Д. Карамішев, Л. Карамішева // Публічне управління: теорія та практика. - 2011. - № 1 (5). - с. 128-132.
9. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування : навчальний посібник / Ю. С. Конопліна. – Суми : ВТД «Університетська освіта», 2008. – 224 с.
10. Шуляк О. І. Впровадження єдиного соціального внеску на підприємстві. Переваги єдиного соціального внеску / О. І. Шуляк, О. О. Костриця // Проблеми підвищення продуктивності інфраструктури. Збірник наукових праць: Випуск 30. – 2011.
11. Ковалевич Д. А. Єдиний соціальний внесок в системі соціального страхування / Д. А. Ковалевич // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Сталий розвиток економіки. – 2011. - №2. – с. 25-27.
12. Бондаренко О. М. Єдиний соціальний внесок в контексті нарахувань та утримань із заробітної плати / О. М. Бондаренко, А. П. Зубченко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць: Випуск 30. – Київ: НАУ, 2011.
13. Карлін М. І. Впровадження єдиного соціального внеску: досвід зарубіжних країн та його застосування в Україні / М. І. Карлін, А. В. Гриценюк // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія, 2010. – Випуск 16. - с. 284-289.
14. Бортнік С. В. Шляхи удосконалення функціонування системи загальнообов'язкового соціального страхування в Україні / С. В. Бортнік // Юридична наука. – 2011. - № 1(1). – С. 124-127.

РЕЗЮМЕ

Мороз Наталія

Введение единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование в Украине

В научной статье рассмотрены сущность единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование, определенные ставки, ответственность плательщиков взноса в случае несоблюдения правил действующего законодательства, проанализированы преимущества и недостатки внедрения данного взноса в Украине, а также приведен пример реформирования социального страхования в других странах. Автором сведено в таблицу размеры единого социального взноса в зависимости от его плательщиков.

RESUME

Moroz Natalia

Introduction of a single Mandatory State Social Insurance in Ukraine

The article examines the essence of a unified compulsory state social insurance specified rate, the responsibility of contributors in the event that the rules applicable law. The advantages and disadvantages of implementation of this contribution in Ukraine are shown. The example of reform of social insurance in other states is analyzed.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2011 р.